

dr hab. Hanna Żuraw, prof. UWS

Instytut Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych

Uniwersytetu w Siedlcach

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Cichockiej- Segiet na temat:

Działania podejmowane przez nauczycieli współorganizujących kształcenie w klasach integracyjnych w procesie wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Wstęp

Obecność uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w instytucjach takich jak przedszkola i szkoły integracyjne lub masowe stała się faktem (choć trudno tu mówić o głębszej analizie samego realizowanego w Polsce modelu włączania)-co pokazują np. badania Doroty Podgórskiej -Jachnik (2021 i kolejna edycja realizowana z udziałem Beaty Jachimczak). Jakkolwiek wzmiankowane instytucje zmagają się z szeregiem braków - kadrowych, lokalowych, z niedostatkami przygotowania nauczycieli to jednak liczba dzieci z orzeczeniami i tych bez orzeczeń w edukacji masowej rośnie. Ich sytuację oficjalnie regulują rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej. Określono zasady i metody dostosowania programów nauczania do potrzeb dzieci z wyeksponowaniem konieczności działania zespołu specjalistów w ramach swoistej twórczości jaką jest budowanie programów IPET. Znamy więc teoretyczno-metodyczne ramy włączania edukacyjnego. Wydaje się, że wszystko już jest -definicje i podstawy formalno-prawne, podstawy programowe. Są też nauczyciele i uczniowie. Jednak to, co dzieje się podczas wspólnych lekcji bywa przemilczane -wypada rzec, że istnieje luka w istniejącym dorobku badawczym dotyczącym tego, co dzieje się w trakcie zajęć dydaktycznych.

Z tego też powodu przedłożona do recenzji praca ma istotne wartości tak stricte poznawcze, teoriiotwórcze jak i praktyczne. Pokazuje wielorakość, wielopłaszczyznowość i złożoność działań nauczycieli ze wskazaniem doniosłości ich roli i jednostkowego stylu działania pedagoga jako swoistego bytu homo absconditus. Zarazem jest oceniana dysertacja unikalnym studium tak z zakresu etnografii klasy szkolnej jak i badania codzienności, która

ujawnia przemileczaną sferę działania szkoły, nauczyciela i ucznia, a która jest tą prawdziwą choć utajniana wygłoszaną formą egzystencji i zdaje się wręcz mrocznym obliczem urzeczywistniania ideologii edukacyjnych, które wdrażane bez dokonania rozpoznania i wypracowania stosownych procedur kojarzy się z ekstrapolacją (jednak choć ekstrapolacja jest kluczowym narzędziem prognozowania i planowania w np. w ekonomii i finansach to przewidywanie podwyższenie poziomu ich wykształcenia w oparciu o same ideologie jest błędem). W praktyce życia, naiwnie i idealizacyjnie widziane dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi rośnie w siłę i nie zna granic dopuszczalnych zachowań. Można radzić sobie z nim i z jego kształceniem w edukacji początkowej -a potem sprawa się komplikuje- te wątki sygnałnie pojawiają się niejako na marginesie recenzowanej pracy -np. w studiach przypadków aneksie ale to one uzmysławiają możliwe przyszłe problemy.

Uzyskana, dzięki niniejszej dysertacji, wiedza uzmysławia rozległość kwestii składających się na edukację włączającą ze wskazaniem złożoności czynników składających się na pracę dydaktyczną i wychowawczą a tym rzadko ujmowanych spraw czasu, przestrzeni i ruchu - samych nauczycieli

Istotną zaletą recenzowanej rozprawy jest drobiazgowo przedstawienie teatru życia klasy szkolnej z uwzględnieniem poczyną nauczycieli i uczniów. Owa dogłębna charakterystyka sprawia, że czytelnik zastanawia się, kim jest nauczyciel współorganizujący nauczanie-czy jest -z uwagi na swą formalną misję centrum zarządzania edukacją i to wychowującą czy też stał się ofiarą systemu, symbolicznie zarażoną niepełnosprawnością ucznia i przez to stygmatyzowana i etykietyzowana. Pytamy, jaka jest też szkoła i jej uczniowie.

Szczegółowej oceny rozprawy doktorskiej otrzymanej 10 października 2025 dokonano na podstawie wytycznych zawartych w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.)

1. Uzasadnienie merytoryczne podjęcia tematu

Temat należy uznać za istotny społecznie w dobie znaczącego upowszechnienia tzw. nowoczesnych ideologii edukacyjnych eksponujących potrzebę włączania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi do szkół powszechnych. Wzmiankowane założenia

teoretyczne wspomagane różnorodnymi uzasadnieniami -ekonomicznymi, etycznymi, psychologicznymi z nurtu dowartościowującego etc. sprawiły, iż wskazana grupa dzieci jest w przedszkolach i szkołach -jak na razie znacząco wzrasta w edukacji początkowej. Obecność tychże uczniów wymaga jednak spełnienia określonych warunków, o ile mają oni czegośkolwiek nauczyć się i stać się częścią wspólnego społecznego domu jak metaforycznie ujmując się samą instytucję edukacyjną tudzież zbiorowość ogólną.

Potrzebne są odpowiednio przygotowane kadry, pomieszczenia i środki dydaktyczne, praktyczna realizacja zasady personalizacji nauczania opartej na indywidualizacji tempa i metod nauczania oraz sposobu egzekwowania wiedzy. Włączanie/zastępczo (słownikowo dopuszczalny jest termin integrowanie) wymaga zaangażowania wszystkich podmiotów edukacji -i stałego monitorowania -dla oceny zasadności wprowadzonych rozwiązań. Przedłożona dysertacja wypełnia lukę w materiale badawczym i pokazuje, co właściwie dzieje się podczas lekcji na poziomie edukacji początkowej.

Recenzowane studium jest zlokalizowane na styku psychologii, socjologii i etnografii, pedagogiki specjalnej, pedeutologii i pedagogiki szkolnej -ukazuje zachowania nauczycieli w relacji z uczniami. Jako takie, ma charakter transteoretyczny -co jest nie wątpliwą zaletą i nieodzowną własnością tego typu prac a zarazem wyzwaniem dla badacza, z którym autorka recenzowanej monografii poradziła sobie udatnie.

Ujmując szeroko, horyzontalnie, recenzowana rozprawa jest zakorzeniona w społecznym modelu niepełnosprawności i skupiona na związkach stylu pracy nauczyciela z wynikami nauczania i kwestiami integracji społecznej

Jako takie ujmując wzmiankowane kwestie w perspektywie prezentystycznej, dostarczając kompendium wiedzy na temat ewolucji kształcenia ukierunkowanego na włączanie uczniów z SPE. Systematyzuje i aktualizuje stan wiedzy zawartej literaturze przedmiotu.

2.Ocena układu i struktury pracy

Recenzowana praca liczy 582 strony (242 strony tekstu + 12 stron bibliografii i 328 stron aneksu). Struktura i kolejność rozdziałów w ocenianym studium jest typowa dla prac empirycznych z zakresu pedagogiki. Obejmuje trzy części, poprzedzonych wstępem a

zwieńczonych dyskusją i zakończeniem. Pierwszy rozdział jest teoretyczną podbudową podjętego problemu badawczego. Brak mi jednak szerszej perspektywy teoriopoznawczej ukazującej zasadność podjętych badań- jest ona jednak wyczuwalna ale nie dostatecznie zwerbalizowana choćby we wstępie.

Drugi rozdział – ma charakter metodologiczny. Przedstawia założenia badawcze. Rozdział trzeci – zawiera prezentację wyników badań własnych. Następne części podsumowują całość pracy.

Proporcje pomiędzy poszczególnymi częściami pracy zostały zachowane. Strukturę pracy należy uznać za poprawną. Zawartość tematyczna poszczególnych rozdziałów jest zgodna z tytułami. Język analiz jest klarowny, świadczący o gruntownej znajomości wiedzy i umiejętności jej przekazania. Prezentacje tabelaryczne porządkują tok rozważań i czynią wywód przejrzystym. Jego klarowność zwiększają podsumowania po każdym z rozdziałów badawczych. Zasadne jest zatem stwierdzenie, że doktorantka wykazała się umiejętnością zaplanowania i przeprowadzenia badań, jak i udatnego zaprezentowania ich wyników.

Godzi się też podkreślić, iż bogactwo informacji dopełniających dane o pracy nauczycieli zawarto w aneksie, w którym znajdują się opisy pracy nauczycielek i uczniów (w tym IPET) z syntetycznymi charakterystykami autorki -aneks w tym ujęciu mógłby być integralną częścią samej dysertacji w rozdziale badawczym.

3. Ocena zastosowanego piśmiennictwa

Bibliografia jest w rozległa i aktualna. Ilość pozycji bibliograficznych należy uznać za wystarczającą – zajmuje łącznie 12 stron prac teoretycznych i badawczych. Bibliografia jest więc rozległa i aktualna.

Teksty źródłowe zostały dobrane zasadnie ze spożytkowaniem źródeł internetowych i obcojęzycznych ze skupieniem na jednej z form edukacji a mianowicie na edukacji integracyjnej i to w odniesieniu do edukacji wczesnoszkolnej.

4. Ocena języka pracy i jej strony technicznej

Praca jest napisana w sposób odpowiadający standardom studiów naukowych z zamieszczeniem stosowych odsyłaczy, zaznaczeniem cytowań i wyodrębnieniem

podrozdziałów, z których każdy zawiera odpowiadające tytułowi treści. Zastosowano właściwą terminologię odpowiadającą badanemu segmentowi rzeczywistości-edukacji w formie integracyjnej realizowanej przy udziale nauczyciela współorganizującego, który to termin jest czasem stosowany zamiennie z określeniem pedagog specjalny. Za niezbyt udatny uważam termin „usadzenie”-może lepiej brzmiałoby usytuowanie-choć z drugiej strony wymienione wcześniej pojęcie ekspresywnie oddaje fakt zajęcia miejsca.

Niezbyt udatny jest tytuł rozdziału pierwszego, który brzmi nad wyraz ogólnikowo „problematyka pracy w świetle literatury przedmiotu”. Jednak kompetencje językowe autorki są na wysokim poziomie właściwym dla osoby aspirującej do stopnia doktora nauk społecznych.

5. Merytoryczna ocena zawartości wiedzy teoretycznej

Analiza stanu wiedzy ma charakter prezentystyczny, skupionej na kwestiach obecnego stanu rzeczy-choć autorka dysertacji nawiązuje też do historii kształcenia integracyjnego w Polsce. Mamy więc kompendium wiedzy na temat aktualnego stanu formalno-prawnego

organizacji kształcenia integracyjnego w Polsce i poza jej granicami -choć ten wątek jest przedstawiony nieco skrótowo -ze wskazaniem pracy Grzegorza Szumskiego. Opisano obowiązki i kwalifikacje nauczycieli. Zdefiniowano pojęcie specjalnych potrzeb edukacyjnych. Opisano zasady tworzenia indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych. W sposób nowatorski opisano wymagania stawiane nauczycielowi współorganizującemu nauczanie zwracając uwagę na to, iż ma on realizować szereg zadań i przydających nauczycielowi status onnipotentnego eksperta, maga, który rozwiąże wszystkie problemy edukacyjne i da panaceum na niedomagania dziecka. Mgr Katarzyna Cichocka-Segiet słusznie zauważa, że efektem działania jednej osoby na wielu polach i w wielu perspektywach połączone z wieloraką ewaluacją- może być szybsze wypalenie zawodowe, skojarzone z poczuciem bezradności -któremu poświęca 8 stronicowy rozdział. Zawartość treściową należy uznać za zasadną i ujmującą w sposób syntetyczny i szczegółowy a zarazem klarowny segment wiedzy budowanej na podstawie analizy organizacji kształcenia integracyjnego. Brak mi jednak uwzględnienie szerszego kontekstu teoriopoznawczego i odniesienia do kwestii integracji społecznej z jej wielorakimi uwarunkowaniami, płaszczyznami. Kolejny niedosyt powstaje w analizach na temat osoby nauczyciela i jego działania-która to mogłaby być opisana w perspektywie fenomenologicznej opcji homo absconditus Helmuth'a Plessner a tudzież wykazuje analogie z opcją egzystencjalną - bowiem każde działanie jest tu swoistą nowością i kojarzy się też z nieprzewidywalnością

zdarzeń i reakcji -jest więc „człowiek, który zawsze będzie bardziej tym, co mu się przytrafia, niż tym, co robi”.

Treści części teoretycznych są zasadne merytorycznie i stanowią logiczną podstawę dla badań własnych. W odniesieniu do analizowanych trzech części teoretycznych brak mi jednak nagłówka/tytułu całej części teoretycznej, ukazującej syntetycznie horyzontalne przesłanie pracy. Szkoda też, że nie uwzględniono uogólnionego kontekstu teoriopoznawczego niniejszej pracy wyrażającego sięganie do filozofii jak też do socjologii i psychologii.

Istotnym elementem recenzowanej dysertacji jest aneks-załączono w nim właśnie - charakterystyki dysfunkcji występujących u dzieci, które były obecne w badanych klasach a także dotyczące ich studia przypadków z autorskimi uwagami doktorantki-celnymi i cennymi spostrzeżeniami „z dystansu”. Sądzę, że można było umieścić je w treści rozprawy dla płynności wyводу. Sam fakt ich obecności w recenzowanej pracy zwiększa jej wydźwięk merytoryczny i semantyczny. Można rzec „ecce homo” -oto człowiek w teatrze życia szkoły, w którym jest jeszcze jego nauczyciel-na którym spoczywa odpowiedzialność za realizację marzeń rodziców i kreatorów systemu kształcenia -choć już w 1993 roku Bryan Stradford przedstawił szereg wątpliwości dotyczących kształcenia włączającego.

6.Ocena perspektywy metodologicznej

Po prezentacji kontekstu teoretycznego doktorantka dokonała charakterystyki metodologicznych podstaw badań własnych. Autorka dysertacji wybrała paradygmat jakościowy -co koresponduje z „chęcią zrozumienia subiektywnych perspektyw i znaczeń nadawanych przez uczestników badania” (s.87). Przyjęta opcja jest zasadna jednak zwrot „projekt jakościowy”(s.87) zdaje się niezbyt udatną formą nowomowy jaka zakradła się i do języka nauki. Tym niemniej zasadnie oddano zamysł uchwycenia subiektywnych sensów realizowanych poczynąń pedagogicznych -choć właśnie po raz wtóry pojawia się niedosyt refleksji nad osobą nauczyciela w perspektywie psychologii egzystencjalnej i fenomenologicznej.

Pewnym usprawiedliwieniem dla nieobecności sygnalizowanych wątków jest fakt, że oceniana dysertacja znajduje się w unikalnym nurcie studiów etnograficznych pozwalających na poznawanie realiów działania podmiotów edukacji wymykających się oficjalnym regulacjom jak i oddających bogactwo i zniuansowanie szczegółowych czynności dziejących

się zawsze w czasie i w przestrzeni. I w odniesieniu do tego fragmentu dysertacji, jej autorka wykazała się dogłębną wiedzą i umiejętnością trafnego doboru cytowań np.s.91.

Układ analizowanego, na obecnym etapie, rozdziału odpowiada wymaganiom formalnym.

Sformułowanie problemu głównego i pytań badawczych- nie budzi wątpliwości. Widoczna jest klarowna oś analityczna i ich logiczna spójność. Zaletą jest też prostota języka opisu i zwięzłość sformułowań.

Z uwagi na jakościowy charakter badań zrezygnowano z formułowania hipotez, co jest zabiegiem uznanym metodologicznie.

Kolejno opisano sposób gromadzenia wiedzy, narzędzia badawcze jak i sposób analizy danych. Przyjęte procedury należy uznać za właściwe metodologicznie. Mgr Katarzyna Cichocka -Segiet zastosowała zabieg triangulacji -choć nie użyła tego terminu -a co jest zasadne dla zwiększenia zasobu gromadzonych danych jak i większej ich obiektywizacji.

Zastosowano dwie formy obserwacji : uczestniczącą, jawną jak i obserwację bezpośrednią. Wprowadzenie opisanych technik dało wgląd w działania nauczycieli i pozwoliło zrozumieć ich style pracy. Przeprowadziła też wywiady, które są integralną częścią badania etnograficznego (Hockey i Forsey 2020) -pozwalają one odkrywać sensy konstruowanych działań -w czym oddają obecność współczynnika humanistycznego (Znaniecki 1991/1919)- choć o nim nie wspomniano w recenzowanej rozprawie.

Kolejną procedurą była analiza dokumentów zastanych – a głównie danych uczniów. Poczynione dzięki niej spostrzeżenia są o tyleż cenne -co niepokojące. Okazało się, że orzeczenia poradniane są w wielu wypadkach ogólnikowe i robione w pośpiechu na zasadzie „kopiuj-wklej” -co komplikuje planowanie i efektywną pracę z dzieckiem. Uczniowie pomimo stworzenia IPET-ów są traktowani podobnie, pomijany bywa wymóg indywidualizacji tempa nauczania. Brakuje „jasnych wytycznych dotyczących metodyki działania oraz tego, kto i kiedy jest odpowiedzialny za podejmowanie określonych działań „(s.146). To tylko jedna z wielu bolączek istniejącej praktyki-choć pomimo sygnalizowanych braków nauczyciele działają realizując szeroki wachlarz zadań (s.149)-drobiazgowo przedstawiony przez doktorantkę.

Ich poczynania choć wykonywane z wyraźnym zaangażowaniem, mają niestety charakter działań doraźnych, czasem ograniczających się do krótkotrwałego motywowania ucznia bez

jasno wytyczonych celów. Mają charakter interwencji „punktowych, wyrywkowych i często nieprzemyślanych „(s.230) jak to ocenia autorka dysertacji. Zatem zakres wiedzy pozyskanej w toku opisywanych tu badań wykracza poza poznanie wydźwięku czasoprzestrzeni klasy szkolnej i stawia pod znakiem zapytania sens działań edukacyjnych i wspierających.

Dopełnieniem a zarazem istotną składową badania było sporządzanie notatek terenowych - pozwalają one odczytywać kontekst działania .

Kolejno ,w sposób uporządkowanych ,świadczący o głębokiej wiedzy i kompetencjach w ocenie jej wartości opisano sposób gromadzenia danych. Zwrócono uwagę na sposób obecności badacza ,wymagający bliskości z zarazem dystansu, łączenia obiektywizmu z dążeniem do poznania subiektywnych odczuć badanych osób-co udało się ,choć wymagało wiele pracy i samodyscypliny. Można zatem stwierdzić, że orientacja metodologiczna recenzowanej rozprawy jest zasadnie dobrana zaś sposób analiz wskazuje na samodzielność koncepcyjną i wysoki poziom kompetencji badaczki.

Jednak charakterystykę klas , terenu badań i nauczycielek włączono do wyników badań-choć zwyczajowo jest ona w rozdziale metodologicznym.

W recenzowanej dysertacji jest ona w obszarze granicznym – co można traktować jako formułę płynnego,przejścia z rozważań o charakterze formalnym do prezentowania empirii życia i pracy nauczyciela.Co ważne scharakteryzowano tak nauczycielki współorganizujące jak nauczycielki wiodące-co daje pełny obraz pracy szkoły.

7.Wskazanie i ocena celu pracy przedłożonej do recenzji.

Cel badań został ujęty klarownie, precyzyjnie i udatnie z określeniem jego metodologicznego wydźwięku –s. 88. Jak podaje autorka recenzowanej rozprawy -zamierzeniem jej było określenie konkretnych działań nauczycieli współorganizujących kształcenie. Wskazano więc czyje działania analizowano ze wskazaniem ich obiektu i zakorzenienia w określonym etapie edukacji- w tym przypadku w edukacji początkowej.

Tak sformułowany cel badań wyraża dążność doktorantki do rozpoznania określonego fragmentu rzeczywistości-co jest zasadne w tego typu pracach. Poczynania badawcze i będące ich konsekwencją analizy mają też wymiar ewaluacyjny gdyż autorka przedłożonej do oceny pracy zestawia wyniki badań własnych z rezultatami prac innych autorów-co znacząco wzbogaca pozyskaną wiedzę.

Mgr Katarzyna Cichocka-Segiet wskazała także cel praktyczny ,którym uczyniła dwie kwestie -po pierwsze ,rozpoznanie przygotowania procesu wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, po drugie- określenie przebiegu tego procesu - s.88. Uczyniła to jak, sygnalizuje -dla „zrozumienia całego procesu wspomagania uczniów”-co samo w sobie w posiada doniosłe znaczenie -gdyż pomimo wieloletniej afirmacji kształcenia włączającego i integracyjnego nie ma opracowań dotyczących praktyki edukacyjnej i nadal nie wiadomo, jak urzeczywistniana jest w praktyce wizja nauczania w jednej sali i klasie zróżnicowanego zespołu uczniów. Tym większa jest wartość przedłożonej do recenzji dysertacji

8.Ocena omówienia wyników i rozdziałów badawczych.

W części badawczej , wyodrębniono 8 podrozdziałów ,z których każdy ujmuje uporządkowane treści odnoszące się do poszczególnych segmentów analiz .Rozdział 3.4.prezentuje przestrzenną organizację klas ze zwróceniem uwagi na semantykę wymowy przestrzeni w ujęciu pedagogicznym choć można by odwołać się do socjologii czasu i przestrzeni (/Guriewicz 1976,Jałowiecki, Szczepański 2002, Lefebre 1976) -tym bardziej, że sama autorka dokonuje analiz tak kwestii czasu jak i przestrzeni- wszak każde ludzkie działanie jest zanurzone i w czasie i w przestrzeni. I sam czas i przestrzeń poza wymiarami fizykalnymi posiada unikalne znaczenia społecznopsychologiczne. W recenzowanej dysertacji ,co rzadko się zdarza ,przedstawiono wypełnienie przestrzeni i lokalizację przestrzenną uczniów z orzeczeniami .Określono też usytuowanie nauczycielek i sposób ich poruszania się .Rozdział 3.5.przedstawia organizację pracy w badanych klasach. Kolejny 3.6-ukazuje trudności nauczycielek. Zaś część 3.7. omawia działania pedagogów specjalnych podczas zajęć.

Każdy z podrozdziałów poświęcony jest analizie jednego problemu ,który przedstawiono udatnie i wnikliwie unikając powtórzeń. Każdy z podrozdziałów kończy się wnioskami, co czyni wywód klarownym i wskazuje na umiejętność dokonywania syntez porządkujących prezentację.

9.Wnioski z badań i dyskusja wyników

Dokonane tu analizy pokazały rozległą wiedzę doktorantki i biegłość w jej stosowaniu. I to jest mocna strona recenzowanej dysertacji. Świadczy o kompetencjach interpretacyjnych i wiedzy

merytorycznej. Wnioski z badań są wartościowe poznawczo i to pod wieloma względami. Są też niepokojące.

Pokazują wielość i złożoność działań nauczycieli -mniej czy bardziej udatnych -ale widoczny jest ich wysiłek podejmowany w poczuciu odpowiedzialności za pracę. Nauczyciele są cały czas w ruchu. Pozostają w napięciu, by być responsywnymi wobec potrzeb uczniów. Pozostaje pytanie jak długo (chodzi o staż pracy) będą w stanie elastycznie i szybko odpowiadać na wyzwania wynikające z pracy w zróżnicowanym zespole.

W klasach/szkołach powstają nowe podziały (relatywnie nowe, gdyż autorka recenzji zna owo zjawisko przynajmniej od 25 lat) -wyższy status mają nauczyciele wiodący -nauczycieli współorganizujących lokalizuje się niższej -może dlatego, że pracują ze słabszymi (przyp. autorki recenzji). Brakuje wymiany informacji między jednymi i drugimi (s.237,s.238). Zaś hierarchizacja nie sprzyja budowaniu klimatu współdziałania -implikuje przyjmowanie przez nauczyciela współorganizującego opcji obronnej z orientacją na przetrwanie a nie na rozwój (s.237)

Można odnieść wrażenie, że z pracy przebija niewypowiedziane pytanie-co dalej z edukacją w ogóle i z kształceniem dzieci ze specjalnymi potrzebami -wszak na poziomie nauczania początkowego nie porzestaje się w społeczeństwie wiedzy.

Jak też zauważa doktoranta, wspierani są uczniowie z orzeczeniami ale poza nimi są jeszcze inni -którzy też mogą wymagać pomocy.

Brak jasnej strategii pracy w klasie ,skupienie na indywidualnym uzupełnianiu braków w tworzy specyficzną jak to udatnie określa autorka dysertacji "dydaktykę reaktywną „ nie gwarantującą rozwoju ani nauczyciela ani ucznia. Prace długofalową, w tym projektowanie utrudnia fakt taki, iż nauczyciel nie wie ,na jakie trudności może napotkać (s. 233).Nadal brakuje klarownej wykładni dotyczącej ról pedagogów specjalnych oraz nauczycieli wiodących (s.234)-co oznacza, że realizuje się program ukryty z dużym zasobem wiedzy przemilczanej a działania mają charakter improwizacji mającej niewiele wspólnego w kreatywnością.

10. Ocena oryginalności rozwiązania problemu naukowego

Wartość poznawcza dysertacji mgr Katarzyny Cichockiej-Segiet

wynika z:

-aktualizacji i weryfikacji wiedzy na temat realizowanej obecnie koncepcji pracy nauczyciela w kształceniu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ustalenia poczynione w niniejszej pracy dotyczą moim zdaniem również szkół masowych,

- określenia tak codziennych jak i systemowych wyzwań w pracy nauczyciela współorganizującego. Jest on marginalizowany .Nie ma szans na spożytkowanie kompetencji. Ratuje koncepcję, samemu nie mając wsparcia i szans na rozwój. Bywa ,że trwa i nie widzi potrzeby zmiany swojego stylu pracy. Jeżeli miałby dłużej pracować -przecież na jego stanowisku nie wystarczy być. Zasadne jest wzbogacanie instrumentarium metodycznego ,którego nie ma. Sam nauczyciel wymaga pomocy i wsparcia ze strony decydentów ,którzy nie powinni kontentować się rosnącą liczbą uczniów z SPE w instytucjach masowych ,a zastanowić się nad realnymi efektami ich edukacji i pracy nauczyciela współorganizującego naukę(s.241),

- budzenia wątpliwości , stawiania wielu pytań i wskazania szereg obszarów problemowych wymagających refleksji.

11. Praktyczne zastosowanie uzyskanych wyników badań

Zaprezentowane wyniki badan oceniam jako istotne dla praktyki życia społecznego . Są niewątpliwą ,pogłębiającą diagnozą sytuacji w klasach integracyjnych. Dostarczają szeregu doniosłych informacji , które powinny być objęte namysłem władz oświatowych na wszystkich poziomach. Są inspiracją dla dalszych badań-wszak na edukacji początkowej proces kształcenia się nie kończy. Potrzebne są właśnie badania jakościowe – z zabiegiem triangulacji-czego przykładem jest przedłożona do recenzji praca-badania takowe są czoaso – i energochłonne ale dają wgląd w realizację górnołotnych haseł dotyczących wdrazanej wizji reformy edukacji.

Badano nauczycieli kształtujących rzeczywistość świata i sytuację ludzi uznanych za mających problemy -jeśli edukatorzy współorganizujący sami są marginalizowani -to co stanie się z ich uczniami w dalszej przyszłości. Powstaje pytania ,czy uzyskana ,dzięki niniejszej dysertacji, wiedza ma wartość wyłącznie prognozy negatywnej. A może jest jak

puszka Pandory ,w której były choroby i nieszczęścia ale na dnie tkwiła nadzieja -na zmianę stanu rzeczy.

Podsumowanie

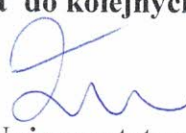
Praca jest nasycona kwestiami wymagającymi namysłu i one są właśnie mocnymi stronami dysertacji -a są to :

- aktualność zagadnienia, jakim jest działanie nauczycieli w warunkach niedopowiedzeń i tymczasowości jako cech opisujących ich pracę ,w sytuacji braku uznania społecznego przez samo grono pedagogiczne
 - jej walory diagnostyczno-informacyjnej wynikające z wnikliwej choć krytycznej oceny realiów relacji międzyludzkich w systemie edukacji, semantycznego wydźwięku czasu przestrzeni i ruchu dokonującego się w jej obszarze -co samo w sobie ma charakter innowacyjny i wnosi istotny wkład w wiedzę na temat pracy nauczyciela ,
 - umiejętnie dokonana synteza wiedzy pochodzącej z różnych źródeł ,
 - kompetencje w zakresie doboru instrumentarium badawczego ,
 - umiejętność zaprojektowania i przeprowadzenia badań,
 - umiejętność zaprezentowania, w sposób logicznie spójny i klarowny ,wyników badań i ich interpretacji
 - praktyczna użyteczność ustaleń -przy założeniu, że ktoś zechce je poznać i spożytkować dla urealnienia procesu zapewniania, nie tylko wysokiej jakości edukacji dla wszystkich ale nade wszystko dla urzeczywistnienia wizji edukacji wychowującej i wszechstronnego rozwoju uczniów,
 - inspiracje dla dalszych badań i prognoza ,tego, co może się zdarzyć jeżeli opisane trudności w pracy nauczyciela nie będą obiektem systemowych analiz i opracowań władz oświatowych
- Słabe strony to:-** brak szerszego kontekstu części teoretycznej i odwołania się w niej do kwestii integracji społecznej i znaczenia czynników takich kontekst ideowy i socjo-ekonomiczny wprowadzanych reform,
- bibliografia mogłaby być bogatsza o źródła dotyczące wyżej wymienionych kwestii.

Konkluzja

Przedłożona do oceny dysertacja zawiera pewne uchybienia, czego dowodem są uwagi recenzenta. Mimo to spełnia ona wymagania stawiane pracy doktorskiej: stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, prezentuje rozległą wiedzę merytoryczną doktorantki potrafiącej samodzielnie zaprojektować i przeprowadzić badania, dokonać trafnej selekcji obszernego dorobku badawczego z sygnalizowanych wyżej subdyscyplin nauk społecznych i oczywiście medycznych (elementy diagnozy nozologicznej). Wyniki badań posiadają wymiar praktycznej użyteczności zarówno dla projektowania działań wspierających i uwzględniania ich w polityce społecznej i pracy socjalnej. Są też wyznacznikiem kolejnych poczynąń badaczy rzeczywistości.

Działając na podstawie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wnioskuję o dopuszczenie mgr Katarzyny Cichockiej-Segiet do kolejnych etapów postępowania doktorskiego.

dr hab. Hanna Zuraw, prof. Uniwersytetu w Siedlcach